

METJU KVIK

*Trenutak
sreće*

Preveo Srđan Krstić

 izdavaštvo **vulkan**

Beograd, 2014.

Mojoj porodici – tati, mami, Megan i Mici

„Ako želite da drugi budu srećni, praktikujte saosećanje. Ako želite da vi budete srećni, praktikujte saosećanje.“

– Dalaj-lama

„Sigurno da je bilo boljih glumaca od mene koji nisu napravili karijeru. Zašto? Ja to ne znam.“

– Ričard Gir

Vi-ja lažni Ričard Gir

Dragi gospodine Ričarde Gire,

U komodi moje majke, gde ona drži donji veš – dok sam razdvajao njenu intimnu garderobu od onih „ponekad upotrebljvanih“ artikala koje sam mogao da poklonim lokalnoj radnji za siromašne – pronašao sam pismo koje ste vi napisali.

Kao što ćete se verovatno prisetiti, pismo je bilo u vezi sa Olimpijadom održanom u Pekingu, u Kini 2008. godine – vi ste verovali da igre treba bojkotovati zbog zločina i zverstava koje je kineska vlada počinila na Tibetu.

Nemojte ništa da brinete.

Nisam ja jedan od onih „opaljenih tipova“.

Odmah sam shvatio da je to formalno pismo koje ste vi poslali na milione različitih adresa preko svoje dobrotvorne organizacije, ali majka je dovoljno dobar folirant da poveruje da ste vi lično potpisali ovo pismo, inače posebno njoj upućeno, što je najverovatnije i razlog zbog koga ga je sačuvala – verujući da ste vi dotakli papir svojim rukama, oblizali koverat vašim jezikom – zamišljajući da taj papir predstavlja opipljivu sponu sa vama...

da je čak i nekoliko vaših ćelija, mikroskopskih delića vaše DNK, bilo s njom kada je držala ovo pismo i koverat.

Majka je vaša najveća obožavateljka, i izuzetno dobra u pretvaranju.

„Evo njegovog imena i to napisanog kurzivom“, sećam se da mi je govorila pokazujući kažiprstom na papir. „Od Ričarda Gira! Filmske zvezde RIČARDA GIRA!“

Keva je volela da proslavlja male stvari. Kao što je, recimo, pronalaženje zgužvanog dolara u zavrnutoj postavi džepa kaputa, ili kada u pošti nema reda, a prodavci poštanskih maraka su lepo raspoloženi i voljni da ćaskaju, ili kada je dovoljno hladno da tokom vrelog leta može da se sedi napolju, iza kuće – kada se temperatura dramatično spusti noću iako su na televiziji najavili nepodnošljivu vlagu i vrućinu, pa onda to blago veće dođe kao neočekivani poklon.

„Dođi da uživamo u ovom neverovatno hladnom vazduhu, Bartolomju“, rekla bi keva, i mi bismo sedeli napolju i smejali se jedno drugom kao da smo dobili na lotou.

Keva je uspevala da učini da male stvari izgledaju kao čudo. To je bio njen talenat.

Ričarde Gire, verovatno ste vi već označili moju kevu kao otkačenu i luckastu – većina ljudi jeste.

Pre nego što se razbolela, ona se nikada nije gojila i nije mršavila; nikada za sebe nije kupovala nove stvari, tako da je neprekidno bila u odeći iz sredine osamdesetih; mirisala je na sredstvo protiv moljaca koje je držala u svojim ormanima i komodama, a kosa joj je uvek bila pomalo spleljena na onoj strani na kojoj je držala glavu na jastuku (gotovo uvek je to bila leva).

Keva nije znala da kompjuterski štampači lako mogu da reprodukuju potpise zato što je bila suviše stara da bi upotrebljavala modernu tehnologiju. Bližeći se kraju, znala je da kaže da su „kompjuteri bili prokleti još u Knjizi otkrivenja“, ali mi je otac

Maknami objasnio da to nije istina, mada smo majku pustili da veruje u to.

Nikada je nisam video tako srećnu kao kada je stiglo vaše pismo.

Kao što ste možda do sada i shvatili, majka nije bila sasvim svoja tokom poslednjih nekoliko godina života, a pri kraju je nastupila jaka, ekstremna demencija, kada nije mogla da se napravi razlika između njenog pretvaranja i realnog života.

S vremenom je sve postalo zamučeno.

Tokom njenih dobrih trenutaka – ako u to uopšte možete da poverujete – ona je zapravo mislila (ili se pretvarala?) da sam ja zapravo vi, da s njom živi Ričard Gir i da vodi računa o njoj, što je bila verovatno bolja varijanta od istine: da je njen uobičajeno nesposobni sin njen prvi i najviše angažovani negovatelj.

„Šta ćemo danas jesti za večeru, Ričarde?“, upitala bi ona. „Tako mi je drago što konačno mogu da provodim toliko vremena sa tobom, Ričarde.“

Bilo je to kao kada sam bio dečak i kada smo se pretvarali da večeramo sa poznatim gostima – Ronald Regan, Sveti Franja, Miki Maus, Ed Makmahon, Meri Lu Reton – koji bi seli na jednu od dve stolice. Inače, te stolice su gotovo uvek bile prazne, osim kada na jednoj od njih nije sedeo otac Maknami, kada bi nam došao u posetu.

I kao što sam malopre rekao, keva je zaista bila vaša obožavateljka – verovatno ste vi bili u poseti i sedeli ranije za našim stolom, ali da budem pošten, ja se iz detinjstva ne sećam posete Ričarda Gira. Umesto toga, ja sam joj išao niz dlaku i igrao svoju ulogu, tako da ste se vi manifestovali kroz mene, iako ja ni izdaleka nisam toliko zgodan, pa sam u skladu s tim bio loš dubler. Nadam se da ne marite mnogo što sam vas imitirao bez vaše prethodne dozvole. Bila je to sitnica koja je mami pružala veliko zadovoljstvo. Njeno lice bi se ozarilo i ispunilo svetlošću kao robna kuća *Wanamaker's* kada postave božićni lajt-šou, svaki

put kada biste joj vi dolazili u posetu. I pošto hemoterapija nije uspela, kao ni operacija mozga, a s obzirom na to da joj je neprestano bilo muka i da je povraćala po čitav dan, bilo je teško naterati joj osmeh na lice ili učiniti je srećnom bar nakratko, što je razlog zbog koga sam ja nastavio s tom igrom da sam vi i tako da sam postao nas dvojica.

Sve je počelo jedne večeri kada smo gledali dobrano izlisanu i trošnu video-kopiju filma *Zgodna žena*, koji je bio jedan od maminih omiljenih filmova.

Na kraju, kada je počela odjavna špica, ona me je potapšala po ruci i rekla: „Idem sada u krevet, Ričarde.“

Gledao sam u nju, a ona se smejala gotovo nevaljalo – kao što sam viđao da to rade lepe devojke svojim sjajnim, nakarminisanim usnama kada sam bio u srednjoj školi. Od tog razbludnog osmeha mi je bilo muka, zato što sam znao da on ukazuje na opasnost. I to, takođe, nikako nije ličilo na majku. Bio je to početak života sa strancem.

Pitao sam: „Zašto me zoveš *Ričard*?“

Nežno mi je spustila ruku na butine i glasom devojčice punim flerta, trepćući sve vreme, rekla je: „Zato što se ti tako zoveš, blesavko.“

Tokom trideset i osam godina koliko smo se mi poznavali mama me nikada ranije nije nazvala „blesavko“.

Mali, ljutiti čovečuljak u mom stomaku udarao me je pesnicama po jetri.

Znao sam da imamo problema.

„Majko, to sam ja – Bartolomju. Tvoj jedini sin.“

Kada sam joj pogledao u oči, delovalo je kao da me ne prepoznaje. Izgledalo je kao da ima viziju – da vidi ono što ja ne mogu da vidim.

Zapitao sam se da nije na neki način upotrebila neku vrstu ženske magije i pretvorila me nekako u vas.

Tako smo mi – vi i ja – u njenom umu postali jedno.

Ričard Gir

Bartolomju Nil.

Mi.

Keva je sklonila ruku s moje butine i rekla: „Ti si zgodan čovek, Ričarde, čak si i ljubav mog života, ali ja neću dva puta da pravim istu grešku. Ti si već odabrao, tako da ćeš morati da spavaš na kauču. Vidimo se ujutro.“ Onda je odlebdela uz stepenice, krećući se brže i lakše nego što se kretala mesecima.

Bila je u ekstazi.

Kao oslikani sveci koji mašu sa vitraža u Crkvi Svetog Gabrijele, keva je izgledala kao da je vodi božija volja. Kao da je njeno ludilo bilo sveto. Bila je okupana svetlošću.

Ma koliko bila neprijatna ova promena, meni se dopalo da vidim kevu ovako obasjanu. Srećnu. A oduvek mi je bilo lako da se pretvaram. Pretvarao sam se čitavog svog života. Uz to, bila je tu i ona igra iz mog detinjstva, tako da sam sigurno imao iskustva u tome.

Nekako – a ko bi mogao da kaže kako se te stvari događaju – tokom mnogih dana i nedelja, keva i ja smo skliznuli u rutinu.

Oboje smo počeli da se pretvaramo.

Ona se pretvarala da sam ja vi, Ričarde Gire.

Ja sam se pretvarao da keva ne počinje da gubi razum.

Ja sam se pretvarao da ona neće umreti.

Ja sam se pretvarao da neću morati da otkrijem kako je živeti bez nje.

I kao što kažu, stvari su eskalirale.

S vremenom je morala da bude smeštena u krevet na izvlačenje u prizemlju, sa pumpicom za morfijum koja je bila povezana sa kanilom u njenoj ruci, a ja sam igrao vas dvadeset četiri sata dnevno, čak i kada je mama bila bez svesti, zato što mi je to

pomagalo, jer sam verno uskakao u ulogu svaki put kada bi ona napravila grimasu.

Za nju ja više nisam bio Bartolomju nego Ričard.

Tako sam rešio da ću zaista i da budem Ričard i da ću Bartolomjua da pošaljem na zasluženi odmor, ako možete da me razumete, gospodine Gire. Bartolomju je prekovremeno radio kao sin svoje majke gotovo četiri decenije. Bartolomjuu je emocionalno naživo odrana koža, otkinuli su mu glavu i razapeli su ga naopako, baš kao i apostola po kome nosi ime, bar tako kažu mnoge legende, jedino što je to bilo metaforički, u današnjem savremenom svetu i – upravo sad.

To što sam bio Ričard Gir bilo je kao da pritiskam sopstvenu mentalnu morfijumsku pumpicu.

Bio sam bolji čovek kada sam bio vi – imao sam više samopouzdanja, više kontrole, bio sam sigurniji u sebe mnogo više nego što sam bio ikada pre toga.

Ljudi i žene koje su se bavili negom starih lica učestvovali su sa mnom u ovoj prevari. Strogo sam im naredio da me zovu Ričard kada se nalazimo u istoj prostoriji sa majkom. Gledali su me kao da sam lud, ali su radili ono što sam od njih tražio, zato što su bili unajmljena pomoć.

Oni su brinuli o mojoj majci zato što su za to bili plaćeni. Ni u jednom trenutku nisam imao iluziju da ti ljudi mare za nas. Oni bi bacali pogled na svoje mobilne telefone pedeset puta na sat i uvek su delovali kao da im je laknulo kada su oblačili kapute ili jakne na kraju smene – kao da je odlazak od nas jednak dolasku na predivnu zabavu, kao da izađeš iz mrtvačnice i odeš na dodelu Oskara.

Kada bi keva zaspala, oni bi me ponekad nazvali gospodine Nil, ali kada je ona bila budna ja sam bio vi, Ričarde, i oni su radili ono što sam tražio od njih zbog novca koji su dobijali od mog zdravstvenog osiguranja. Oni su čak imali i veoma zvaničan ton,

pun poštovanja kada su nam se obraćali. „Možemo li da učinimo nešto da vašoj majci bude udobnije, Ričarde?“ pitali bi kad god je ona bila budna, mada me nijednom nisu nazvali gospodine Gir, što je po mom mišljenju sasvim u redu, s obzirom na to da ste vi i majka od samog početka krenuli s imenom, a ne s prezimenom.

Voleo bih da znate da je majka zaista volela da gleda olimpijadu. Ona nikada nije propuštala da gleda igre – gledala ih je i sa svojom majkom – i to joj je pružalo izuzetno zadovoljstvo, možda zbog toga što nije nikada napustila oblast Filadelfije tokom svoje sedamdeset i jedne godine na zemlji. Ona je imala običaj da kaže da je gledanje olimpijade kao i odlazak na put u inostranstvo svake četiri godine, čak i posle onoga kada su promenili godine u kojima se održavaju zimske i letnje olimpijske igre, tako da se sada olimpijada održava svake dve godine, što sam siguran da vi već znate.

(Izvinjavam se što ponekad iznosim i previše, ali ja vam pišem kao Bartolomju Nil – koji uopšte nije poput vas u svakom pogledu koji se može zamisliti. Nadam se da ćete me otrpeti i oprostiti mi na mojoj uobičajenosti. U vreme kada ovo pišem, ja se ne pretvaram da sam Ričard Gir. Ja sam mnogo rečitiji kada sam vi. MNOGO. Bartolomju Nil nije filmska zvezda; Bartolomju Nil nikada nije imao seks sa supermodelom; Bartolomju Nil nikada nije uspeo da pobegne iz grada u kome smo vi i ja rođeni Ričarde Gire, iz grada Bratske ljubavi; Bartolomju Nil je tužno-dobro upoznat sa ovim činjenicama. I Bartolomju Nil, takođe, nije neki naročit pisac, što ste verovatno već i sami otkrili.)

Keva je volela gimnastiku, posebno muškarce sa torzom u obliku trougla, koji su se „kretali kao anđeoski ratnici“. Ona je tapšala dok joj dlanovi ne bi postali ružičasti kada bi neko napravio gvozdeni krst na krugovima. To joj je bilo omiljeno. „Jak kao Isus na svoj najgori dan“, rekla bi ona. Čak je gledala i ceremonije

otvaranja i zatvaranja – svaki sekund. Svaki događaj sa olimpijade koji je bio na televiziji, majka je gledala.

Ali kada je primila vaše pismo – ono ranije pomenuto, koje podvlači zverstva koja je kineska vlada počinila na Tibetu – ona je odlučila da ne gleda prenose olimpijade koja se održava u Kini, što je za nju bila velika žrtva.

„Richard Gir je u pravu! Trebalo bi da Narodnoj Republici Kini pošaljemo poruku! Užasno! Šta oni rade Tibetancima. Zašto niko ne vodi računa o osnovnim ljudskim pravima?“, rekla je.

Moram priznati – s obzirom na to da sam mnogo više pesimističan, rezigniran i apatičan nego što je majka ikada bila – da sam se ja prilično jalovo borio *za* gledanje olimpijade. (Molim vas da mi oprostite, gospodine Gir, što tada nisam imao mnogo vere.) Rekao sam joj da naše gledanje ili negledanje nigde neće biti zabeleženo, a da ne pominjemo da nimalo neće uticati na odnose naše zemlje sa ostalima – „Kina neće ni znati da mi ne gledamo! Naš bojkot nema nikakvog smisla!“ Protestovao sam – ali mama je verovala u vas i vaš cilj, gospodine Gir. Ona je uradila ono što ste vi želeli, zato što vas je volela i verovala kao malo dete.

To je značilo da ni ja neću gledati olimpijadu, i u početku sam bio veoma zabrinut, s obzirom na to da je to bila tradicija majke i sina u domaćinstvu Nilovih, ali sam to odavno preboleo. Sada se pitam da li su majčin bojkot, njena smrt i moje pronalaženje pisma koje ste joj napisali možda ono što znači da smo vi i ja povezani na neki važan, kosmički način.

Možda ste vi predodređeni da mi pomognete, Ričarde Gire, sada kada majke više nema.

Možda je sve ovo deo njene vizije – njena vera tako donosi plod.

Možda ste vi, Ričarde Gire, majčina zaostavština namenjena meni.

Možda je zaista predodređeno da vi i ja postanemo MI.

Kao dalji dokaz sinhroniciteta svega ovoga što vam govorim (Jeste li čitali Junga? Ja, vidite, jesam. Jeste li iznenađeni?), majka je nemilosrdno blatila Kineze na Zimskim olimpijskim igrama u Vankuveru 2010. – čak i skokove i piruete kineskih takmičara u umetničkom klizanju koji su bili izuzetno graciozni – što je bilo pre no što ću početi da primećujem znake demencije, ako me sećanje služi.

To se nije dogodilo odjednom, već je počelo s malim stvarima kao što je zaboravljanje imena ljudi koje smo vidali svakoga dana, ostavljanje upaljene rerne preko noći, zaboravljanje koji je dan, gubljenje u komšiluku u kome je živela čitavog svog života, neprestano traženje njenih naočara koje su joj najčešće bile na glavi – svakodnevni mali lapsusi.

(Mada vas nikada nije zaboravila, Ričarde Gire. Ona je razgovarala sa vi-ja kombinacijom svakog dana. Još jedan znak. Nijednom ona nije zaboravila ime Ričard.)

Da budem pošten, ja zaista nisam siguran kada je počeo njen mentalni pad, pošto sam se dugo pretvarao da ga ne primećujem. Ja nikada nisam bio dobar sa promenama. I nisam mislio da ću se predati majčinom ludilu i da ću postati vi dok nije prošlo dosta vremena. Ja sam sporovozan i uvek kasnim na kosmički bal, kao što bi mudriji ljudi poput vas rekli, bez sumnje.

Doktori su mi rekli da nije naša greška i da bi se stvari završile na gotovo isti način i da smo doveli majku ranije. Oni su nam to rekli kada smo u bolnici zahtevali da je vidimo posle operacije i svađali se s njima jer to nisu hteli da nam dopuste. Socijalni radnik je razgovarao s nama u odvojenoj sobi dok smo mi čekali da dobijemo dozvolu da možemo da vidimo sopstvenu majku. I kada smo je videli, sa glavom u zavojima od kojih se činilo kao da je pred nama mumija, dok joj je koža delovala bolesno žuto, a pošto je to sve delovalo kao pravi užas – s obzirom na zabrinute

pogleda koje nam je upućivalo bolničko osoblje – mi smo bili vidno prestravljeni.

Socijalni radnik je u naše ime pitao lekare da li je bilo moguće učiniti nešto što bi onemogućilo da se rak toliko proširi – da li smo bili nemarni? Tada su nam doktori rekli da to nije naša greška, iako smo mesecima ignorisali simptome bolesti, pretvarajući se da se bavimo svojim životnim problemima.

Uprkos tome.

To nije bila naša greška.

Nadam se da ćete mi poverovati, Ričarde Gire.

To nije moja greška, niti je vaša.

Vi ste poslali samo jedno pismo, ali ste bili sa kevom do kraja – u njenoj komodi za donji veš, a i pored nje kroz mene, vaš medijum, vašu inkarnaciju.

Doktori su neprestano potvrđivali činjenicu – da mi nismo mogli da učinimo ništa više.

Tumor mozga nalik na sipu, koji je pružio svoje pipke duboko u um naše majke, nije nešto što smo mi mogli da predvidimo ili porazimo, rekli su nam doktori nekoliko puta, jednostavnim otvorenim jezikom koji bi i ljudi s manje inteligencije lako shvatili.

To nije bila naša greška, Ričarde Gire.

Mi smo uradili sve što je moglo da se uradi, uključujući i pretvaranje, ali neke sile su previše jake za obične ljude, što je socijalni radnik u bolnici potvrdio neradim i tužnim klimanjem glavom.

„Čak ni slavni glumac kao što je Ričard Gir ne bi mogao da obezbedi bolju negu za svoju majku“, odgovorio je taj socijalni radnik kada sam te pomenuo – kada sam s njim podelio svoju brigu da sam čist promašaj, koji ne može da se brine ni o sopstvenoj majci, što mu je jedini posao u životu, jedina svrha života za koju je ikada znao.

Bedni promašaju!, vikao je na mene čovečuljak u mom stomaku. *Retardu jedan! Moronu!*

Ona kancerogena sipa u mozgu moje majke okončala je njen život pre nekoliko nedelja, nakon istovremeno kratke i duge izmaglice (koja se skuplja i širi u mom pamćenju), pošto operacija i hemoterapija nisu uspele da je izleče.

Doktori su prestali da je leče.

Rekli su nam: „Ovo je kraj. Žao nam je. Pokušajte da učinite sve da joj bude što prijatnije i udobnije. Poklonite joj najveći deo svog vremena. Oprostite se od nje.“

„Ričarde?“, majka mi je šapnula one noći kada je umrla.

To je bilo sve.

Jedna.

Jedina.

Reč.

Ričarde?

Znak pitanja je mogao da se čuje.

Znak pitanja me proganja.

Znak pitanja me je naterao da poverujem da čitav njen život može da se sumira interpunkcijom.

Nisam bio tužan, zato što je majka svoje poslednje reči uputila vama-meni, lažni Ričarde Gire, što uključuje mene – njenog sina od krvi i mesa – takođe.

U tom trenutku bio sam Ričard.

U njenom umu, a i u svom.

Pretvaranje može da pomogne na mnogo načina.

Sada čujemo ptice kako cvrkuću ujutro kada sami sedimo u kuhinji i pijemo kafu, mada je zima. (To mora da su čvrste i žilave gradske ptice koje se ne boje niskih temperatura ili ptice suviše lenje da bi migrirale.) Keva je uvek puštala da televizor bubnji zato što je volela da čuje „šta ljudi pričaju“, tako da ranije nismo znali za ptice koje cvrkuću. Trideset i devet godina u ovoj kući, a ovo je prvi put da smo čuli ptice koje cvrkuću na jutarnjem suncu dok pijemo kafu u kuhinji.

Simfonija ptica.

Da li ste ikada slušali ptice koje cvrkuću – zaista ih slušali?

To je tako lepo da vas prosto pluća zabole.

Moja savetnica za žalost i bol, Vendi, kaže da ja moram da radim na tome da se više socijalizujem i da oformim „grupu za podršku“ sastavljenu od svojih prijatelja. Ona je bila jednom ovde u mojoj kuhinji kada su jutarnje ptice cvrkutale i Vendi je zastala usred rečenice, prislonila uvo uz prozor, sklopila oči i naborala nos.

Onda je upitala: „Čuješ li ovo?“

Ja sam klimnuo glavom.

Ponositi osmeh procvetao je na njenom licu pre nego što će reći – onako kako samo neko veoma mlad može da kaže – ushićenim glasom navijačice: „One vole što su zajedno u jatu. Poslušaj kako su srećne. Kako su zadovoljne. Trebalo bi i ti da pronađeš *svoje* jato. Da na neki način konačno napustiš gnezdo. Čak i da poletiš. *Leti!* Ima mnogo neba tamo napolju za hrabre ptice. Da li hoćeš da letiš, Bartolomju? *Hoćeš li?*“

Sve ove reči je ona toliko brzo izgovorila da je gotovo ostala bez daha kada je završila svoju navijačku pesmicu. Lice joj je bilo rumeno poput grudi crvendaća, jer se činilo kao da je ovim uspela da izrazi ono što je smatrala da je neverovatna i izuzetna poruka. Gledala je u mene širom otvorenih očiju – „kaleidoskopskim očima“, pevali su Bitlsi – i ja sam znao šta je pravi odgovor na njen poziv, šta je trebalo da kažem, zbog čega bi bila izuzetno srećna, šta bi to opravdalo njeno postojanje u mojoj kuhinji i ostavilo utisak da se njen trud računa i isplati, ali ja to nisam mogao da kažem.

Jednostavno nisam mogao,

Trebalo je uložiti mnogo napora da ostanem miran, zato što je deo mene – moje zlo jezgro u kome živi maleni čovek – hteo da je zgrabi za gušu. Njena ramena poput ptice i pege na tom divnom mladom licu tresli su se dok sam vikao na nju urlajući